

УДК 141.7

ТУРЕНКО ОЛЕГ,кандидат філософських наук, доцент кафедри загальноправових дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг

PUNCTUM SALIENS СЕРЕДНЬОВІЧНОГО МІСТА - ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА РОЗВІДКА РЕАЛІЗАЦІЇ ORDNUNG-VORSTELLUNG

У статті досліджуються конститутивні пункти середньовічного міста, елементи онтологічної сутності цього феномену. Відправною сутністю середньовічного міста є його трансцендентна спрямованість, яка затверджує уявлені образи порядку (*Ordnung-Vorstellung*), що втілюються в раціонально-правову цілісність та спадковість міського життя. Процес смислоутворення середньовічного міста має своє підґрунтя в біблійних образах, богословських екзегезах та архетипних діях - утворення завдяки колективній клятві асоціації рівних, що скеровують своє співжиття до досягнення релігійного ідеалу. Цей формоутворюючий процес мав задачу позбавитись *status naturae* і через громадське служіння, бездоганне виконання законів і доброчесність наблизитися до *status gratiae* - земного стану духовної свободи та вдосконалення. Досвід формування міста в середні віки відроджує ідею античного поліса, його ключову відзнаку - раціонально-правову впорядкованість, що виявляється в евдомонічній формі життя.

Ключові слова: місто; *Ordnung-Vorstellung*; договір; трансцендентна спрямованість; клятва; раціонально-правова цілісність.

Постановка проблеми та стан її вивчення. У межах тривалих філософських дискусій про смислові виміри людського буття і смисл історії виокремлюється питання про цивілізаційне значення міста - тієї соціокультурної царини, де невідступно виявляється ество людини, її історична хода. Звідси постає проблема про сутнісну спадковість міста, його вплив на утвердження європейської цивілізації, її ключову властивість - раціоналізацію соціального простору, осмислену направленість на знайдення пропорційності між суспільною влаштованістю й історичною випадковістю, між людською свободою і соціальною необхідністю.

Середньовічне місто постало всупереч прагматичним чинникам соціально-економічного розвитку Європи - в еру античної смислопозбавленості, панування натурального господарства, тривалого державно-соціального розброду, обмеженої комунікації людей, гострого етнокультурного й релігійного протиборства. Від часу свого виникнення середньовічне місто не тільки проголосило свою автономну позицію щодо феодальних принципів, але й утілило полярну їм політичну форму - республіканський лад і вільний спосіб життя. Більш того, середньовічне місто визначило світоглядну спадковість західної цивілізації, утвердилось ланкою, що поєднала античні образи ідеального співжиття з інструментально-утилітарним типом міста модерну.

Аносоване питання розкривається в історико-філософських розвідках, які дозволяють виявити не тільки сутнісне підґрунтя міста, але і його епохальні типи та смислонаповнені образи сумісного життя. Це, зокрема, праці Дж. Бермана, П. М. Біццеллі, О. І. Вар'яша, М. Вебера, Т. Возняка, А. Я. Гуревича, Ж. Ле Гоффа, О. Г. Ексле, Т. М. Негуляєвої, А. Караса, Р. Д. Патнама, Й. Ріттера, В. І. Ругенбурга, М. А. Стама, П. Ю. Уварова, В. І. Уколової та інших.

Мета статті - виявити *punctum saliens* середньовічного міста, ті смислообрази, що надали можливість цьому феномену затвердитися досконалою царинною реалізацією людського ества й стати підґрунтям західної цивілізації. У своїй розвідці автор буде спиратися на праці зазначених вище відомих філософів й урбаністів.

Виклад основного матеріалу. На думку автора, відправною категорією дослідження мусить стати поняття *Ordnung-Vorstellung*. Інтерпретуючи веберівську ідею цього поняття, П. Пікер характеризує *Ordnung* як «...упорядкування, що задає форму, образ, зразок групи», що поєднується станом згоди про ідеальне уявлене (*Vorstellung*), де «...кожен індивід поводить себе відповідно до поведінки інших». Більш виразно *Ordnung-Vorstellung* - це «...уявлення кожного індивіда про порядок». «Порядок існує більше як інтелектуальне уявлення», - констатує французький філософ [1, с. 244]. Таким чином, *Ordnung-Vorstellung* є одночасно і певним структурованим згустком вольових смислів, і максималістським уявленням про порядок. Уявлення про ідеальний порядок взаємодіє потойбічно і з земного, індивідуального і колективного, що перевищує своїм смислом буденно-органічний вимір життя й спонукає людей до утворення моделей співжиття, де повинна панувати свобода реалізації цього уявлення.

Поняття *Ordnung-Vorstellung* застосовується автором як імперативне уявлення, світоглядний образ ідеального порядку, який розкриває свою смислонаповненість в історичній реалізації. Ранньосередньовічне суспільство будувало феномени нового світу, спираючись на іудо-християнські ідеї, античні традиції й звичай поганських народів. Тому місто цієї доби є певним переплетенням уявлених ідеалів з перевагою християнських смислів.

Творення середньовічного міста розпочиналось з його легалізації, обґрунтування доцільності існування міста відповідно до тексту Святого Письма. У цьому ракурсі існує три біблійні образи. Перший - місце перебування Бога - Єрусалим, котрий в майбутньому, у формі земного раю буде спущений з небес (Од. 21:12-27). Другий образ - вірці хибності людського роду (Содом і Вавилон). Для християн уявлена загибель цих міст була живим прикладом Божого гніву, нікчемності людства. Цей образ указував, що як соціальне явище місто є гріховним осередком людей, який не потребує сакральної легітимації. Третій образ - це «середнє» місто. Воно хоч і наповнене грішниками, але в ньому перебувають кілька праведників, і це є початком спасіння всієї спільноти. Так, заради їх святої здатності поширювати Божий закон, такі міста як Вірсавія і Капернаум не знищив вогонь небесний. До цих міст св. Августин також долучав Рим.

Августинові екзегези розпочали справу легалізації міста й концептуально поєднали два перші біблійні образи міста в доктрину двох Градів. Отець церкви на тлі протистояння двох світоглядних позицій формує ідею «змішаного граду» (*civitas permixta*), що починається з перших кроків людства й прямує до горньої мети християн. У цьому сенсі він нагадує, що перше місто в біблійній історії не мало сакральних ознак. Каїнове місто Енох є символом відчуженості Адамового роду від Бога, що утворилась у результаті дії злої волі Каїна, який прагне влади й одночасно добровільного підпорядкування людей волі земного володаря. Отже, місто Енох є деякою асоціацією, що існує в межах низинно-органічної мети, певною реалізацією *lex naturalis* - забезпечення життя заради життя, продовження існування людського роду в природному стані (*status naturae*). У його просторі панує щоденна знесилююча праця, необхідність коритися волі володаря і, головне, немає трансцендентної мети.

Утім, на переконання св. Августина, трансцендентною метою християнської асоціації є наближення до Його благодаті, а тому городяни мусять знайти колективне порозуміння. Тобто із часу повноти - земного життя Христа та появи Нового заповіту - Енохове місто мусять або залишитися в стані земного Граду або, поборовши Адамовий гріх і Каїнове прагнення необмеженої влади, увійти в історичний рух і досягти Граду Божого. Якщо останнє прагнення перемаже, то *civitas permixta* перетвориться на істинну громаду вірних й наблизиться до Єрусалима. Богослов звертає увагу, що обіцянка Бога Аврааму, що Він не знищить місто, якщо в ньому знайдеться десять праведників (Бут. 18:32), дає людству надію, що в лоні існуючих міст усе ж знайдеться необхідна кількість праведників. Ця екзегеза упевнювала християн, що Творець легітимізує земне існування міст і надає вищу мету - зменшити *status naturae* і здобути стан благодаті (*status gratiae*). Надає час, аби спільнота вірян звеличила кількість праведників і наблизилася *civitas permixta* до громади духовно «відроджених» (*regeneratione opus*) [2, с. 89].

Пролонгував справу християнського смислонаповнення міста Папа Римський Григорій I. Для нього тогочасне християнське місто мусило бути оплотом *orde Dei*, строгої духовно-моральної дисципліни. Воно є прообразом *civitas Dei*, що піднесено стоїть посеред поганської стихії як більш досконалий елемент упорядкованого Всесвіту, надає приклад і надію на спасіння всім вірянам. Утім, на думку понтифіка, щоб наблизитися до

civitas Dei, городяни потребують практичного вдосконалення. Досягнення стану ідеальної громади потребує розумного вишколу городян, тобто поширення чеснот, які, як символічні мури міста, захистять християнську душу від зла поганства. Евдомонічна концепція Григорія I спонукала християн до активного, подвійного іманентно-суспільного життя в символічному просторі «освіченого» міста, який як єдина цілісність (Град, ковчег) вирушав до визначеної мети [3, с. 257-259].

Таким чином, продовжуючи Августинові екзегези, Григорій I надав місту трансцендентно-земну (місіонерсько-дидактичну) мету, яка мусить виявитися в моральній раціоналізації сумісного життя городян, суворому дотриманні Божих законів. Таке парадигмальне уявлення і символ, що вивищився над поганською стихією, мандрівний Град морально-раціональної упорядкованості стає взірцем для втілення в легалізованій церквою земній реальності.

Історичний процес утворення нового типу міста спирався на залишки римської муніципальної організації та ранньохристиянської системи єпископств. Ключовою задачею міста було через церковну клерикатуру сформувати нову політико-релігійну громаду - *Respublica Christianorum*. Відомо, що на чолі цього процесу стояв інститут єпископств. У християнському уявленні особа єпископа уособлювала образ пастиря і захисника громади, він був можливим праведником. Через місіонерську ідею єпископств церква легалізувала урбаністичні доктрини богословів і формувала своє право на організацію співжиття городян, ідею, що духовна влада й місто провіденціально пов'язані, адже їх трансцендентна мета єдина.

Єпископ ставав представником громади - колективної волі вірян і носієм вищої влади одночасно. Щоб побудувати громаду рівних, необхідно було затвердити принцип плебісцитної демократії. Ці принципи були затверджені певною процедурою - обітницею «бути заодно» (*jurer li comun*). Скріплена єпископом, ця клятва в уявленні городян долучала кожного, всіх членів міської комуни до *universitas*. Така процедура, що поєднувала в собі колективну обітницю, вибори духовного «захисника» і «представника» громади перед горнім, символічно осягалась як «ритуал причастя», затвердження вищого смислу міста - асоціації вірян, що прямує до Нового Єрусалима.

Чимало міст Західної Європи виникли як присяжні гільдії кліриків (надалі присяжні братства мирян - *fraternitas*), які є «...об'єднання в клятвене співтовариство - *conjuratio*, тобто об'єднання людей, що дали одне одному клятву з метою «...взаємного захисту та допомоги, релігійної та громадської діяльності, а також професійного та економічного сприяння його членам» [4, с. 97-98]. *Conjuratio* є обопільною клятвою вірності (*geschworene Einung*), яка є асоціацією рівних, що уклали «суспільний договір» [5, с. 190]. Уважалося, що промісивна клятва надавалась вільними й розважливими людьми, а тому була проявом визнання суверенності вірянина. Вона розкривала людське єство, її християнський смисл - трансформуватися в особистість, яка в братерстві рівних творить постала би перед зором Бога й відкриває царину служіння вищому й загальному - благу мешканців міста.

Промісивна клятва мала ментальні та соціальні наслідки. По-перше, вона змінювала оцінку індивідом свого місця у світі, визначала обрії сподівань і окреслювала контури колективної відповідальності майбут-

нього служіння й діянь. З часу її проголошення громадяни міста детермінували свою соціальну поведінку й мали право контролювати вчинки інших членів товариства. Більш того, клятва формувала універсальні норми, легалізувала визначення критеріїв справедливого життя й необхідність затвердження критеріїв загального блага, потребувала формування ефективно діючого публічно-правового простору міста.

По-друге, клятва й публічний простір міста провіденційно поєднувались в один смисловий комплекс, який мав свою символічну аналогію в священній історії - у сюжетах заповітів Бога з Ноем, а потім із Мойсеєм. Інакше кажучи, процес утворення *conjuratio* або *fraternitas* ототожнювався сучасниками як відтворення старозавітної історії, але в новозавітному контексті. У біблійному сенсі договір (*bērit*) між Богом, Ноем і Мойсеєм означав повернення порядку, союз «вибраного народу» з Творцем і забезпечував народу мир (*shalom*). Така угода закріплювалась загальною клятвою і ставала точкою відліку єдності народу, який знайшов ключовий смисл своєї єдності (*concordia*). Одночасно із цим *bērit*, як початкова дія Закону, легітимізував правовий лад спільноти й затверджував ієрархічну рівновагу земних і горніх цінностей, визначав межу прав людини і громади - досягнення їх сумісності.

Клятва середньовічних городян, з одного боку, узаконювала право вірян на вищу дієздатність - спільними зусиллями Бога і праведників удосконалити земний світ, подолати відчуженість грішників від Творця. Така ідея в середньовічному уявленні вже була представлена доктриною Оригена - переконанням, що праведники набували право бути творцями Його волі й «носіями» Його задуму. З іншого боку, сакральна процедура трансформувала міську громаду в новий, євангельський народ - Божий народ. Колективна клятва відновлювала союз Бога з Ноевими нащадками й символічно розпочинала плавання городян морем гріха (невпорядкованості й аморалізму земного буття) до «нового світу», «дому на узгір'ї», до нового заповіту з Богом. Відтоді міська громада, що вільно вінчала себе з Його задумом, ставала політико-релігійною асоціацією, що здобула право прямувати до свого Вищого Володаря і тим здобути свободу.

Отже, городяни середньовічного міста уявляли себе імплементацією громадою, яка отримала санкцію на існування. Вони щиро вважали, що тільки «...Він Сам управляє (винятково) нашим містом» [6, с. 388]. Завдяки обітниці виникла асоціація новонароджених - вірних, що зійшли в уявленій ковчег і розпочали шлях у просторі *status naturae* - у морі поганського насилля й домінування принципу життя заради життя. Місто-ковчег (*civitas permixta*) поставало перед райдугою духовного перетворення й отримувало дозвіл стати часткою Божого народу. Такий смисл легітимізував міську громаду в земній реальності й активізував її буття в напрямі впровадження *orde Dei*.

Умовою причетності городян до *orde Dei* й одночасно доказом їх переконання у своєму провіденційальному стані повинна служити практика суворого виконання Божих законів - земна співзвучність міського закону з Його законом. У цьому контексті слід згадати давньосхідне переконання, що наявність законного порядку є ознакою присутності Бога в певному місті, а саме місто є одночасно простором присутності окремого Бога й царинною злагодженого буття городян і Бога [7].

Близьку до останнього смислу думку, що ідеальне

місто - Світовий Град - повинно втілювати в собі космічний Логос, проголошували римські стоїки. А Цицерон узагалі вважав місто цілісним простором єднання городян, альянсом колективної розумності з вишуканістю Закону Бога. Він зауважував, що «...оскільки розум є законом, то ми, люди, повинні вважатися зв'язаними з богами також і законом... між ким існує спільність у вигляді закону - існує спільність і у вигляді права. А ті, в кого закон та право спільні, повинні вважатися належними до однієї громади (міста-civitas). Тому весь цей світ треба розглядати вже як єдину громаду богів і людей» (*De Leg. I, VII, 23*) [8, с. 165].

Цицеронова теза істотно пов'язана з античною спадщиною. Передусім з сократівськими візіями й оцінкою сутності поліса Арістотеля. Так, у дискусії Федра і Сократа стосовно порівняльної цінності природи й міста останній віддавав перевагу місту. Сократ зауважує, що істина, на яку має вказати філософія, сьогоднішня в місті й у «міському житті». Ані природа, ані окрема людина не навчають істини. Навчити істини може місто, як «ціле», як «світовий лад», як «буття» [9, с. 215]. Тож осягати істину Сократ пропонує в місті - у цілісному просторі множинності людей, які розумно й вільно організують спільне життя заради загального блага. Як певний спосіб мислення філософія існує лише в місті задля споглядання загального буття людства, розкриття закономірності світового ладу, за яким приховується космічний Розум.

Розвиваючи сократівську думку, Платон затвердив уявлення про існування прямої паралелі між космічним і полісним порядками. Він був упевнений, що полісна спільність може досягти ідеального суспільного ладу, аналогічного раціональному порядку руху планет. Слід лише укласти форми життя громадян поліса, їхні душевні спалахи в межі універсальних норм, які сформують ідеальний лад земного життя з космосом.

У свою чергу Стагірит визначав, що поліс «є спільністю вільних людей» (*Pol. 1287a 15*). Ба більше, сутності поліса й людини однакові - це свобода. Тому людина у своєму бутті належить до більш загального - до поліса (*Pol. 1253a 2-3*). Якщо ж цього не відбудеться й людина почне жити за межами міста, то свобода перетворить її або в Бога, або у тварину. Що ж такого в природі поліса, що спрямовує людську свободу до доброї реалізації? У його концентровано-цілісних інституціях (дім, родина, виробництво, культ товариськості, добробут та публічна сфера тощо) та розумно-правовій, демократично-добродесній формі життя, - відповідає Арістотель. Саме в динамічно-солідарному просторі поліса людина реалізує свою свободу, майстерно використовуючи колективні здобутки та соціально-політичні інституції. Через них городянин досягає стану *arete* - нового стану душі, що набувається свідомо. Іншими словами, вишукане використання соціальних інституцій поліса, уміле господарювання й майстерна політична практика створювали винятковий спосіб життя, у якому людина реалізує своє єство - досягає евдомонічного стану й підносить загальне благо поліса одночасно.

Утім, евдомонічне життя вимагає наявної розумної міри між домами, родами, прошарками та індивідуальними потягами до щастя. Прагнення розумної впорядкованості має втілитися в збалансованих законах, що повинні прийматися на всі часи. Для цього законодавці мусять споглядати сумісне життя в полісі й, виявляючи в ньому вічні закономірності, визначати в них тотожність із космічним Розумом.

Таким чином, в Арістотелевому розумінні, поліс є концентрацією розумного порядку, багаторівневої спадковості й множинності розсудливих досвідів, які формують єдину цілісність, тотожність індивідуального й полісного щастя. Саме ця динамічна цілісність дозволяє людині філософськими методами досягнути Вищу істину - знайти смисли свого буття й визначити міру служіння загальному. Саме раціональна цілісність міста, яка яскраво виявлена в його законах, формує досконалий суспільний лад, що співзвучний із космосом, з Вищим Розумом. Ця співзвучність підіймає поліс до божественної сфери космосу, наближає городян до досягнення істини й надирає їх на нові вдосконалення громадського життя.

Мета - знайдення співзвучності розумності людей з досконалістю Божих Законів - у середні віки постала в новому смисловому форматі. Завдання знайти смисли сумісності індивідуального й колективного, життя множинності у злагоді спонукали середньовічних городян сформулювати раціонально-прогнозований порядок відносин у замкнутому просторі міста. І, попри те, що антична філософська спадщина їм була мало відома, закони соціального буття й християнські уявлення про ідеальний образ буття спрямували городян до створення раціонального порядку. Адже така мета була парадигмально закладена в Павловому визначенні християнської віри: «Любов є виконанням закону» (Рим. 13:10). Окрім того, раціоналізації суспільного життя в його законній формі вимагав християнський принцип рівності людей як творинь Божих та імперативне прагнення досягти співзвучності міського порядку з *orde Dei*.

Таким чином, середньовічне місто первісно формувалося як уявлювана реалізація *orde Dei*, як сакрально-правова асоціація християн, що захищені Його законами і своєю добродетельністю прямують до відродження. Так, відправною сутністю середньовічного міста є його трансцендентна спрямованість, яка затверджує уявлені образи порядку (*Ordnung-Vorstellung*), що втілюються в раціонально-правову цілісність та спадковість міського життя. Процес смислоутворення середньовічного міста має своє підґрунтя в біблійних образах (Ноевого ковчега), богословських екзегезах та архетипних діях - утворення завдяки колективній клятві асоціації рівних, що скеровують своє співжиття до досягнення

релігійного ідеалу. Цей формотворчий процес мав завданням позбавитись *status naturae* і через громадське служіння, бездоганне виконання законів і добродетельність наблизитися до *status gratiae* - земного стану духовної свободи та вдосконалення. Досвід формування міста в середньовіччі відроджує ідею античного поліса, його ключову відзнаку - раціонально-правову упорядкованість, що виявляється в евдомонічній формі життя. Завдяки створенню нового типу міста середньовічне суспільство отримало простір ідеальної реалізації християнського уявлення про порядок і втілення ідеалу людської свободи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пікер П. Идеология та утопия / Поль Пікер. - К. : Дух і літера, 2005. - 386 с.
2. Барг М. А. Эпохи и идеи. Становление историзма / А. М. Барг. - М. : Мысль, 1987. - 348 с.
3. Мажуга В. И. Культурные идеалы античности в средневековой Европе. Город как их символ / В. И. Мажуга // Городская культура. Средневековье и начало нового времени / [под ред. В. И. Рутенбурга]. - Ленинград : Наука, 1986. - 278 с.
4. Эксле О. Г. Действительность и знание: очерки социальной истории Средневековья / О. Г. Эксле ; [пер. с нем. и пред. Ю. Арнаутовой]. - М. : Новое литературное обозрение, 2007. - 360 с.
5. Андерсон П. Переходы от античности к феодализму / Перри Андерсон ; [пер. с англ. А. Смирнова]. - М. : Изд. дом "Территория будущего", 2007. - 288 с.
6. Берман Г. Дж. Право и революция. Формування західної традиції права / Гарольд Дж. Берман ; [пер. Т. Бенько, О. Межевікіної, Н. Соколовської ; наук. ред. Н. Толкачовой]. - К. : IRIS, 2001. - 652 с.
7. Ассман Я. Культурная память: Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Ян Ассман. - М. : Языки славянской культуры, 2004. - 368 с.
8. Цицерон Марк Тулій. Про державу; Про закони; Про приросту богів / Марк Тулій Цицерон ; [пер. з латин. В. Литвинов]. - К. : Основи, 1998. - 476 с.
9. Ріттер Й. Велике місто // Ріттер Й. Метафізика і політика / Йоахім Ріттер ; [пер. з нім. В. Задорожний, О. Кислюк]. - К. : Юніверс, 2011. - С. 212-220.

Туренко Олег,

кандидат філософських наук, доцент кафедри общеправових дисциплін
Донецького юридического інституту МВД України, г. Кривий Ріг

PUNCTUM SALIENS СРЕДНЕВЕКОВОГО ГОРОДА - ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ORDNUNG-VORSTELLUNG

В статье исследуются конститутивные пункты средневекового города, элементы онтологической сущности этого феномена. Отправным пунктом средневекового города является его трансцендентная направленность, утверждающая представления о порядке (*Ordnung-Vorstellung*), которые воплощаются в рационально-правовую целостность и преемственность городской жизни. В процессе смыслообразования средневекового города лежат библейские образы, богословские экзегезы и архетипные действия - созданные благодаря коллективной клятве равных, что направляют свою жизнь к достижению религиозного идеала. Этот формообразующий процесс имел задачу избавиться от *status naturae* и через общественное служение, неукоснительное исполнение законов и добродетель приблизиться к *status gratiae* - земному состоянию духовной свободы и усовершенствования. Опыт формирования города в средние века возрождает идею античного полиса и его главный признак - рационально-правовую упорядоченность, что проявляется в эвдомонической форме жизни.

Ключевые слова: город; *Ordnung-Vorstellung*; трансцендентная направленность; договор; клятва; рационально-правовая целостность.

Turenko Oleh,

Ph. D. in Philosophy, Assistant Professor of the General Legal Disciplines Department of Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the city of Kryvyi Rig

**PUNCTUM SALIENS OF THE MEDIEVAL TOWN -
HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL EXPLORATION
OF ORDNUNG-VORSTELLUNG IMPLEMENTATION**

The paper explores constitutive points of the medieval town and elements of the ontological essence of this phenomenon. The medieval town was originally developed as imaginable implementation of *orde Dei*, as sacral and legal association of Christians who head for revival, protected by His laws and their decency. The base essence of the medieval town is its transcendental spirit that consolidates envisioned images of order (*Ordnung-Vorstellung*), which are embodied in rational and legal integrity as well as heredity of town life. The spirit-forming process of a medieval town is underpinned by biblical imagery (Noah's Ark), theological exegeses and antitypal actions - formation owing to a collective oath of the association of the equal who direct their cohabitation to achieve the religious ideal. This forming process is aimed at getting rid of *status naturae*, and, through public service, proper obedience of laws and decency, approaching *status gratiae* - the earthly state of spiritual freedom and improvement. Town formation experience in the Middle Ages revives the idea of the ancient polis and its key distinguishing feature - rational and legal orderliness which reveals itself in the eudemonic life form. Owing to the creation of a new town type, medieval society acquired scope for ideal realization of the Christian concept of order and implementation of the human freedom ideal.

Key words: *town; Ordnung-Vorstellung; agreement; transcendental spirit; oath; rational and legal integrity.*

REFERENCES

1. Ricoeur Paul (2005), Ideology and Utopia [translated], *Dukh i litera*, Kyiv, 386 p. (ukr).
2. Barg M. A. (1987), Epoch and ideas. Formation of historicism [translated], *Mysl*, Moscow, 348 p. (rus).
3. Mazhuga V. I. (1986), Cultural ideals of antiquity, in medieval Europe. The city as their symbol, in: *Urban Culture. The Middle Ages and the beginning of a new time*, Nauka, Leningrad, 278 p. (rus).
4. Oexle O. G. (2007), Reality and Knowledge: Essays on the social history of the Middle Ages [translated], *New Literary Review*, Moscow, 360 p. (rus).
5. Anderson Perry (2007), Transitions from antiquity to feudalism [translated], «*Territory of the Future*» Publishing house, Moscow, 288 p. (rus).
6. Berman Harold J. (2001), Law and Revolution. Formation of the Western tradition of law [translated], *IRIS*, Kyiv, 652 p. (ukr).
7. Assman Jan (2004), Cultural memory: Letter, the memory of the past and political identity in the high cultures of antiquity, «*Languages Slavic culture*» Publisher, Moscow, 368 p. (rus).
8. Cicero Marcus Tullius (1998), On the state; On the laws; On the nature of the gods [translated], *Osnovy*, Kyiv, 476 p. (ukr).
9. Ritter Joachim (2011), Big city, in: *Metaphisiks and politics*, Universe, Kyiv, pp. 212-220 (ukr).

© Туренко Олег

Надійшла до редакції 21.09.2015